

Adviesrapport Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken (WSK)

Februari 2023

VONKC

VLS
TOONAANGEVEND
VOOR MUZIEKDOCENTEN

slo

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording

2023 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur:

Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN

3.8055.868

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Werkopdracht	8
1.3 Samenstelling werkgroep en werkproces	8
2. Focus op de huidige situatie	10
3. Uitgangspunten van de werkgroep	13
4. Het advies van de WSK	14
5. Aanbevelingen en implicaties	18
Bijlage 1: Leden van de Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken	20
Bijlage 2: Werkopdracht OCW	21

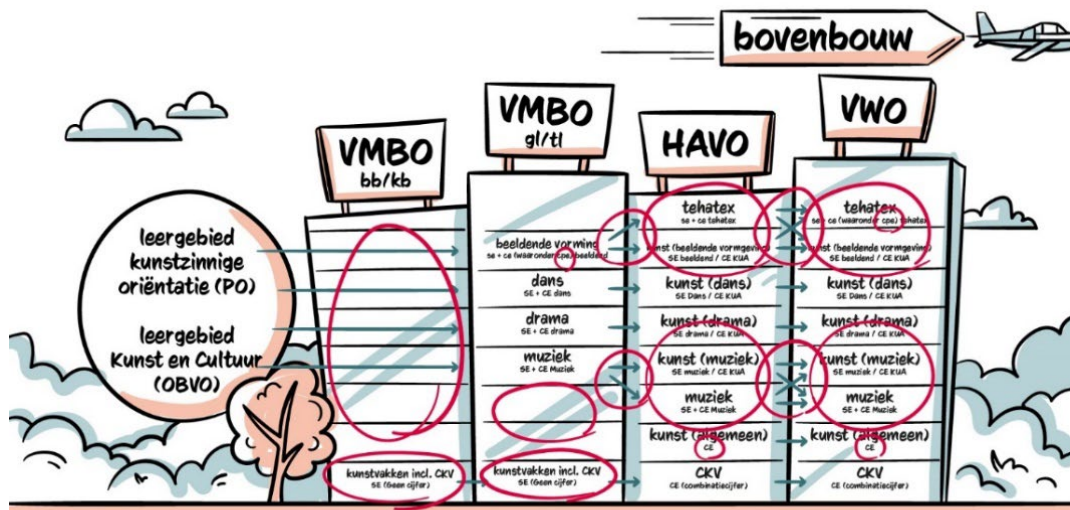
Samenvatting ‘in beeld’

Korte probleemanalyse

In dit advies schetsen we een beeld van de huidige situatie in de bovenbouw van vmbo, havo en vwo (zie figuur 1). Het aanbod van verschillende kunstvakken is rijk, maar kent veel knelpunten. De belangrijkste zijn:

- Horizontale en verticale consistentie tussen vakken ontbreekt, wat de doorstroom belemmert.
- Er is beperkte samenhang tussen vakken en niveaus.
- Er worden verschillende benamingen gebruikt voor dezelfde kunstdiscipline.
- Er is willekeur in de manier van toetsing en afsluiting.

Kortom, het ontbreekt aan eenheid in structuur.

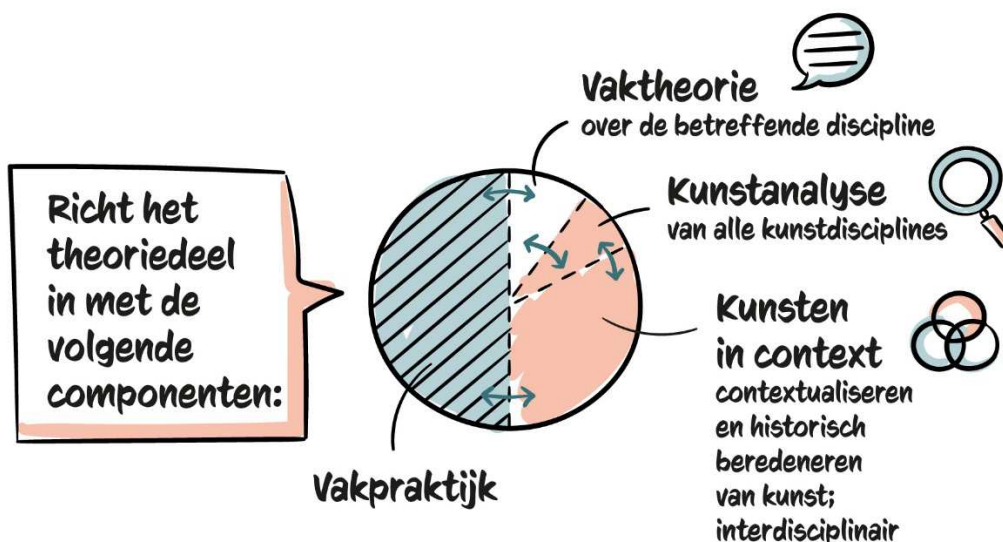

Figuur 1: Huidige situatie aanbod kunstvakken in bovenbouw vmbo, havo en vwo

Kern van het advies

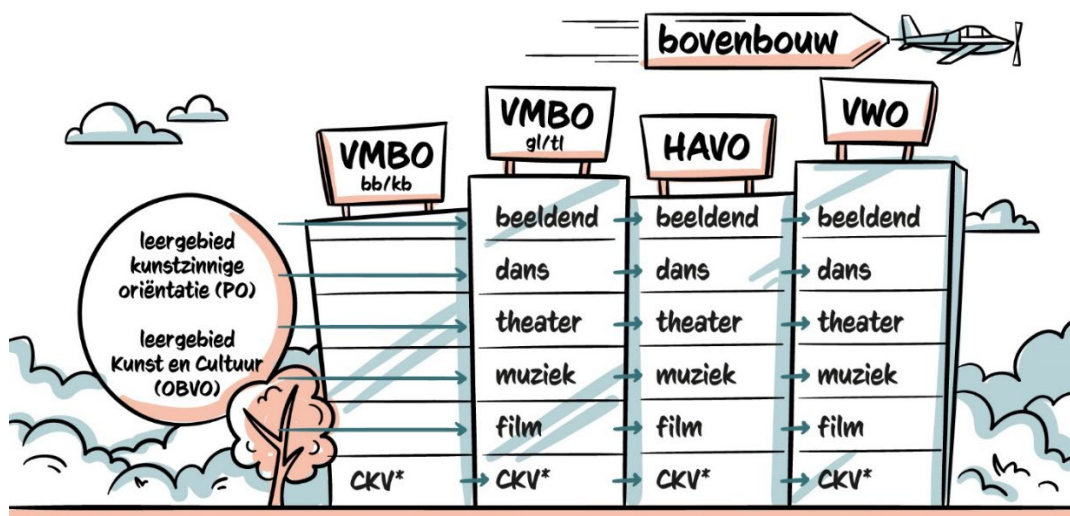
Als oplossing voor deze tekortkomingen adviseren we om CKV voor alle leerlingen als verplicht vak op te nemen, om voor vmbo, havo en vwo eenzelfde

set keuze-examenvakken kunst aan te bieden en die verschillende keuzevakken binnen alle schoolsoorten en leerwegen dezelfde naam te geven. Verder adviseren we om keuzevakken te voorzien van een uniforme indeling en structuur. Elk keuze-examenvak moet bestaan uit een deel praktijk, namelijk de vakpraktijk van desbetreffende kunstdiscipline, en een deel theorie. Het theoriedeel bestaat uit de componenten Vaktheorie, Kunstanalyse en Kunsten in context (zie figuur 2).

Figuur 2: Structuur van het toekomstig keuze-examenvak.

Mede door deze voorgestelde structuurverandering en de daarbij geformuleerde uitgangspunten, adviezen en aanbevelingen zoals uitgewerkt in dit eindrapport, ontstaan mogelijkheden voor een nieuw perspectief op de toekomst van de kunstvakken in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (zie figuur 3).

Figuur 3: Structuur toekomstig aanbod kunstvakken in de bovenbouw van vmbo, havo en vwo.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De bovenbouw van vmbo, havo en vwo kent een rijk aanbod aan kunstvakken. Voor alle leerlingen van vmbo, havo en vwo is het vak Culturele Kunstzinnige Vorming (hierna CKV) verplicht in het gemeenschappelijk deel. Uitgezonderd van deze verplichting zijn alleen de gymnasiasten die het vak Grieks en/of Latijnse taal en cultuur volgen. Daarnaast kunnen leerlingen kiezen uit verschillende keuze-examenvakken kunst. Gemiddeld kiest één op de vijf leerlingen uit het voortgezet onderwijs voor een kunstvak als keuze-examenvak. Van het examenjaar 2021 zijn enkele cijfers bekend; 22,3% van de vmbo-leerlingen, 23% van de havisten en 21,4% van de vwo-leerlingen doet examen in een kunstvak ([Cito applicatie](#)).

Elk keuze-examenvak kunst heeft zijn eigen historie, met een eigen visie op het desbetreffende kunstvak en de daarbij ontwikkelde doelen, subdomeinen, eindtermen en specificaties van eindtermen in syllabi voor het centraal examen. In hoofdstuk 2 van dit adviesrapport lichten we dit verder toe. Deze situatie levert veel variëteit op, maar ook een aantal knelpunten voor leraren, leerlingen en scholen.

Het ministerie van OCW heeft SLO opdracht gegeven om te komen tot een conceptvakkenstructuur kunstvakken voor het voortgezet onderwijs. SLO werkt hierin samen met de vakverenigingen VONKC, VLS en VNK-e. Afgelopen voorjaar heeft een werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken (WSK), samengesteld uit deze vier organisaties, zich over de verschillende kwesties en knelpunten gebogen. We presenteren met dit rapport ons eindadvies.

Het moment voor deze werkopdracht is niet willekeurig gekozen. Met het oog op de actualisatie van de examenprogramma's in het voortgezet onderwijs vormt het voorliggend advies het uitgangspunt voor de nog te starten vakvernieuwingscommissie kunstvakken (zie 1.2 werkopdracht). Deze vakvernieuwingscommissie krijgt onder meer de opdracht om, binnen de nieuwe structuur, qua inhoud afgestemde examenprogramma's te maken voor leerwegen binnen vmbo en de sectoren havo en vwo. Een heldere vakkenstructuur is daarvoor onontbeerlijk.

1.2 Werkopdracht

In de werkopdracht van OCW aan de werkgroep (WSK) staat dat het "advies moet leiden tot eenduidige conclusies over de vakkenstructuur, waarna een nader in te richten vakvernieuwingscommissie deze voorgestelde vakkenstructuur hanteert als uitgangspunt bij het ontwikkelen van concept-examenprogramma's die in zogenoemde eindtermen beschrijven wat leerlingen moeten kennen en kunnen en hoe deze leerstof is verdeeld over verschillende soorten examens voor de kunstvakken".

OCW heeft in de werkopdracht inhoudelijke en voorwaardelijke uitgangspunten geformuleerd. De werkgroep moet zich in haar advies bovenal richten op structuur van de kunstvakken, maar kan daarbij ook ingaan op mogelijke implicaties hiervan voor bijvoorbeeld de bevoegdhedenstructuur. De werkgroep is vrij om binnen het kader van de opdracht aanbevelingen te formuleren. We verwijzen hier graag naar de volledige tekst van de [werkopdracht](#).

Alhoewel de werkopdracht van OCW zich exclusief richt op de *structuur* van de kunstvakken, kan niet worden vermeden daarbij enkele *inhoudelijke* aspecten te betrekken en te wegen. Waar dat het geval is, heeft de werkgroep dat vervat in een aanbeveling.

1.3 Samenstelling werkgroep en werkproces

De Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken telt in totaal negen personen en bestaat uit zes leden die zijn voorgedragen door de vakverenigingen VONKC (drie leden), VLS (twee leden) en VNK-e (één lid), een onafhankelijke voorzitter en twee curriculumexperts Kunst en Cultuur van SLO (zie bijlage 1: Overzicht leden WSK).

De werkgroepleden vertegenwoordigen de vakvereniging en bijbehorende achterban van verschillende kunstdisciplines en brengen daarnaast hun eigen expertise, inzicht en ervaring in. De samenstelling van deze werkgroep heeft het mogelijk gemaakt om de te onderzoeken kwesties en knelpunten integraal en vanuit meer perspectieven te bezien en te wegen, zoals vanuit verschillende onderwijsniveaus of vakonderdelen. Dit heeft bijgedragen aan een zorgvuldig werkproces en een genuanceerd advies.

Gedurende het adviestraject hebben we onder andere gebruik gemaakt van verschillende bronnen zoals het [Kader ontwerpruimte](#), de huidige examenprogramma's van de verschillende kunstvakken en opbrengsten uit [curriculum.nu](#).

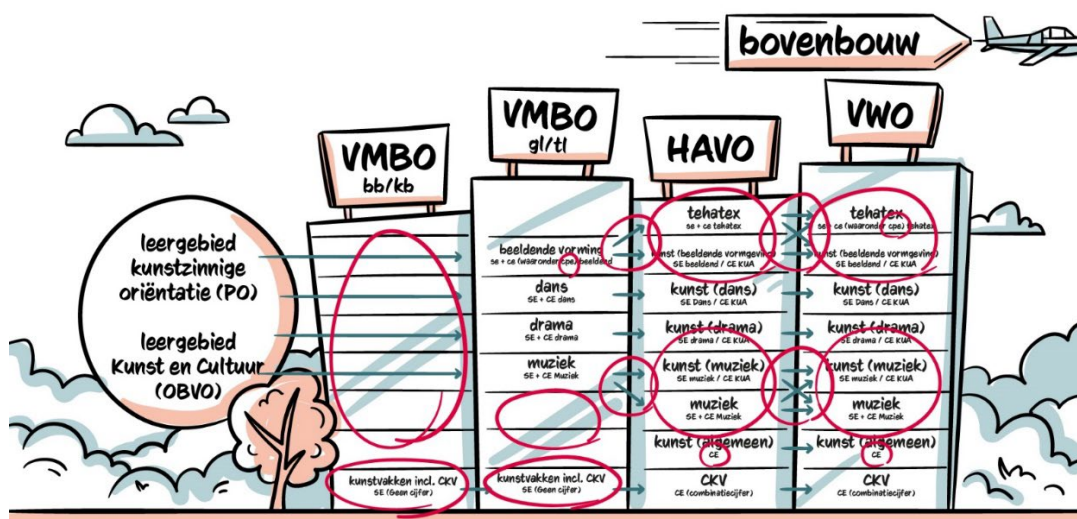

In acht werksessies zijn we gekomen tot een conceptadvies dat we hebben gepresenteerd en toegelicht tijdens het WSK-webinar op 27 september 2022. Dit webinar is door 170 mensen bijgewoond, zij hadden de gelegenheid om online vragen te stellen. Het conceptadvies is positief ontvangen. De feedback en inhoudelijke vragen hebben we betrokken bij het eindadvies. Het gaat om een verdere onderbouwing van onze keuze voor het toevoegen van de discipline film als keuze-examenvak en een extra toelichting bij de uitwerking van de structuur van het kunstvak. Ondersteuning klonk er ook voor het voorstel om de mogelijkheid van een CPE voor de kunstvakken te onderzoeken en voor het opnieuw overwegen van een verplicht kunstvak voor havo en vwo binnen het C&M-profiel (zie aanbeveling 5).

2. Focus op de huidige situatie

De eerder genoemde rijke schakering in het aanbod, de opbouw en de inhoud van kunstvakken in de bovenbouw is een groot goed. In de praktijk kiest elke school voor een eigen aanbod in de bovenbouw. Alle opties en combinaties zijn in principe mogelijk.

Toch leidt dit ook tot een versnipperd curriculum dat verschillende knelpunten veroorzaakt voor leerlingen en leraren. De visualisatie in figuur 1 maakt deze knelpunten zichtbaar. We lichten dit daaronder toe.

Figuur 1: Overzicht structuur huidig aanbod kunstvakken in de bovenbouw van vmbo, havo, vwo.

- Er zijn **verschillende benamingen** van het eindexamen voor dezelfde kunstdiscipline. Zo wordt er bij vmbo gl/tl gesproken over 'beeldende vorming' en bij havo/vwo over 'tehatex'¹ (vaak met aanduiding 'oude stijl') en kunst (beeldende vormgeving). Ook kennen havo en vwo zowel muziek ('oude stijl') als kunst (muziek). Elk kunstvak heeft eigen doelen, vakinhouden, eindtermen en specificaties op havo en vwo. De vakken die veelal worden aangeduid als 'nieuwe stijl' - vakken zoals kunst (beeldende vormgeving, dans, drama, muziek) - zijn voor het centraal examen (CE) gekoppeld aan het interdisciplinaire theorievak kunst (algemeen). Bij de 'oude stijl' kunstvakken is het CE monodisciplinair. Zo kan de school bijvoorbeeld op de lessentabel bij havo en vwo kiezen voor kunst (drama) in combinatie met kunst

¹ Tehatex staat voor de vakken Tekenen, Handvaardigheid, Textiele Vormgeving.

(algemeen) en voor muziek. Zo ontstaat de bijzondere situatie dat leerlingen voor hun keuze, ondanks het brede scala aan verschillende kunstvakken, toch afhankelijk zijn van wat de school aan kunstvakken aanbiedt. Door alle mogelijkheden en varianten wordt het voor de leerling niet makkelijker om voor een vak te kiezen.

- Er is **beperkte samenhang tussen vakken, schoolsoorten en leerwegen.**

De kolom vmbo bb/kb (zie figuur 1) kent met de verschillende leerwegen een geheel eigen structuur. Leerlingen van vmbo bb/kb kunnen niet kiezen voor een examen in een van de (reguliere) kunstvakken. Wel zijn daar sommige kunstdisciplines opgenomen in 'kunstverwante keuzevakken', zoals zingen en acteren, fotografie of mode en design. Dit geldt voor alle leerwegen binnen vmbo (bb/kb en gl/tl).

Alle leerwegen binnen het vmbo (bb/kb en gl/tl) bieden het verplichte vak 'kunstvakken inclusief ckv' aan, waar havo en vwo kortweg spreken van 'CKV'. Niet duidelijk is welke andere inhoud achter die verschillende benamingen schuil gaat. In ons advies betrekken we het voor alle vmbo-leerlingen verplichte vak 'kunstvakken inclusief ckv'.

Een ander voorbeeld is de beperkte samenhang tussen de examenprogramma's havo en vwo van verschillende kunstvakken. Ook tussen vakken van eenzelfde kunstdiscipline ontbreekt een duidelijke samenhang over de verschillende schoolsoorten en leerwegen heen, zoals bij vmbo beeldende vorming, havo tehatex en havo/vwo kunst (beeldende vormgeving).

- Er zijn **geen horizontale en verticale doorlopende leerlijnen.**

De kerndoelen die gelden voor het primair onderwijs (leergebied Kunstzinnige oriëntatie) en de onderbouw van het vo (leergebied Kunst en Cultuur) leiden niet langs verticale doorlopende leerlijnen naar CKV en/of naar de verschillende keuze-examenvakken kunst in de bovenbouw.

In het wettelijke kader zijn geen doorlopende horizontale leerlijnen geformuleerd. Noch binnen de verschillende kunstvakken, noch tussen de verschillende schoolsoorten en leerwegen van het desbetreffende vak.

- Er zijn **verschillende manieren van examineren**.

Binnen de kunstvakken zijn er drie vormen van examens. Een schoolexamen (SE), een centraal examen (CE), of een centraal examen in combinatie met een centraal praktisch examen (CPE).

Kijkend naar de structuur bij de examens van de verschillende kunstvakken valt op:

- dat er alleen een CPE-onderdeel is van beeldende vorming (vmbo) en tehatex (vwo);
- dat kunstvakken inclusief ckv (vmbo) en CKV (havo/vwo) allebei worden afgesloten met een SE. Het eindresultaat wordt bij vmbo geïndiceerd met de beschrijving 'voldaan'. Bij havo/vwo krijgt de leerling een cijfer voor het SE dat meetelt in het combinatiecijfer;
- dat de 'nieuwe stijl' kunstvakken het praktijkdeel afsluiten met een schoolexamen dat is gekoppeld aan de desbetreffende vakdiscipline. Het CE is voor alle leerlingen het vak kunst (algemeen) en is interdisciplinair.
- dat bij muziek en tehatex de vaktheorie van de desbetreffende monodiscipline in het centraal examen is opgenomen.

Kortom: er zijn verschillende keuze-examenvakken voor dezelfde kunstdisciplines die op verschillende manieren worden geëxamineerd, met net even andere doelen, eindtermen en specificaties.

Ondanks het rijke aanbod van kunstvakken in de bovenbouw, ontbreekt eenheid in structuur, vorm en inhoud. De beschreven variatie is niet uit te leggen, ondoordringend voor leerlingen en ouders en moeilijk te duiden door leraren en scholen.

3. Uitgangspunten van de werkgroep

Om te komen tot een advies dat een oplossing biedt voor de beschreven knelpunten, hebben we aan het begin van het werkproces enkele inhoudelijke en voorwaardelijke uitgangspunten geformuleerd. Deze uitgangspunten fungeren als onderlegger voor het gehele eindadvies dat we in hoofdstuk 4 presenteren.

Algemeen:

- (Kunstvakken inclusief)CKV blijft een vak voor alle leerlingen van vmbo, havo en vwo in het gemeenschappelijk deel.
- CKV wordt dan op alle schoolsoorten en leerwegen, uitgezonderd gymnasium, afgesloten met een SE, waarbij op havo en vwo het cijfer blijft meetellen in het combinatiecijfer.
- Alle leerlingen kunnen een kunstvak als examenvak kiezen en zich daar gezien en gehoord voelen. De kunstvakken bieden ruimte aan diversiteit en inclusie in brede zin, zowel inhoudelijk als didactisch, met ruimte voor meerstemmigheid en met een actueel en mondiaal perspectief.

Met betrekking tot de structuur van de keuze-examenvakken kunst:

- Voor de kunstdisciplines beeldende vormgeving, dans, muziek en drama (in de toekomst theater te noemen) komt er per discipline één examenprogramma, dat bestaat uit een deel praktijk en een deel theorie.
- Elk kunstvak bestaat uit dezelfde componenten en kent een evenwichtige balans in de verhouding praktijk en theorie, passend bij het onderwijsniveau.
- De componenten en inhouden hebben samenhang, zijn onderling relevant en kunnen worden geïntegreerd, zowel binnen het kunstvak als tussen verschillende kunstvakken.
- Elk kunstvak wordt met een SE en een CE afgesloten, waarin alle componenten uit het deel theorie zijn opgenomen.

4. Het advies van de WSK

Op grond van onze bevindingen en eerder geformuleerde uitgangspunten komen we tot onderstaand advies.

1. Voor alle leerlingen blijft CKV verplicht. Zorg voor een eenduidige naamgeving CKV' op alle niveaus, ook voor vmbo bb/kb en gl/tl.
2. Hanteer bij alle keuze-examenvakken kunst voor elke kunstdiscipline dezelfde structuur en opbouw. Per kunstdiscipline wordt er voor elke schoolsoort of leerweg één examenprogramma ontwikkeld, dat bestaat uit een deel praktijk en een deel theorie. Het deel theorie is opgebouwd uit drie componenten.
3. Zorg bij elk keuze-examenvak kunst binnen die nieuwe structuur voor een evenwichtige verhouding tussen praktijk en theorie, passend bij elke schoolsoort of leerweg. Zie figuur 2.
4. Hernoem het deel praktijk tot **Vakpraktijk** van de desbetreffende kunstdiscipline.
Dit deel is monodisciplinair, met daarbinnen mogelijkheden tot interdisciplinair werken.
5. Laat het deel theorie bestaan uit de volgende componenten:
  - **Vaktheorie** gerelateerd aan de gekozen kunstdiscipline (monodisciplinair).
  - **Kunstanalyse** van alle kunstdisciplines.
Het perspectief is multidisciplinair. De verschillende kunstdisciplines werken met elkaar samen, maar blijven vaak wel herkenbaar als onafhankelijke domeinen.
  - **Kunsten in context**: contextualiseren en historisch beredeneren van kunst.
Het perspectief is zowel multidisciplinair als interdisciplinair. Bij interdisciplinariteit gaan de kunstdisciplines in elkaar op, wat kan leiden tot hybride kunstvormen.

Figuur 2: Structuur van het toekomstig keuze-examenvak. De verschillende componenten hebben samenhang, zijn relevant voor elkaar en kunnen eventueel worden geïntegreerd. De pijlen staan voor de directe uitwisseling tussen de verschillende componenten. De componenten geven geen realistisch beeld van de hoeveelheid en verdeling van tijd per component.

6. Geef de kunstdiscipline 'drama' in de toekomst de naam '**theater**'. Dit is in lijn met vervolgstudies (mbo en hbo), het beroepenveld en de wens van veel theaterdocenten.

7. Voeg de discipline '**film**' toe als apart keuze-examenvak voor de bovenbouw van vmbo, havo en vwo. Onze keuze voor 'film' is niet zonder redenen, we stippen er enkele aan. Binnen de professionele kunstwereld is de relevantie van film groot. Ook binnen de kunstvakken heeft film als zelfstandig medium zich bij CKV inmiddels een prominentere rol toegeëigend dan eerder binnen beeldende vorming, waar audiovisuele vormgeving altijd al een optie was binnen de onderwijsprogramma's.
 Juist doordat binnen onze maatschappij de aandacht sterk is gericht op beeldtaal en visuele zeggingskracht, verdient het vak film een steviger positie. Leren over en met behulp van film en filmtaal sluit bovendien aan bij de interesse en belevingswereld van leerlingen en zal mogelijk een nieuwe groep leerlingen aanspreken, die in de toekomst voor een keuze-examenvak kunst opteren.
 Samen met onder andere de leraren die al zijn verbonden aan het [Netwerk Filmeducatie](#), gebruikmakend van de infrastructuur van regionale filmhubs en de ontwikkelde [leerlijn film](#) kan dit kunstvak komende periode verder uitgebouwd worden.
 Met de komst van de 'nieuwe' discipline film, naast beeldend, dans, theater en muziek, bestaat het aanbod van keuze-examenvakken in de

toekomst uit vijf kunstdisciplines. Het is aan de school met hoeveel en welke kunstvakken ze zich wil profileren.

We beseffen dat deze voorstellen een herijking en herontwerp impliceren van de keuze-examenvakken kunst, binnen vmbo, havo en vwo. Dat is ook nadrukkelijk de bedoeling. Het biedt de gelegenheid de huidige varianten en inhoud van de bestaande keuze-examenvakken kunst anders vorm te geven en om bij vmbo eventueel nieuwe componenten en inhoud toe te voegen, om zo een doorlopende leerlijn mogelijk te maken.

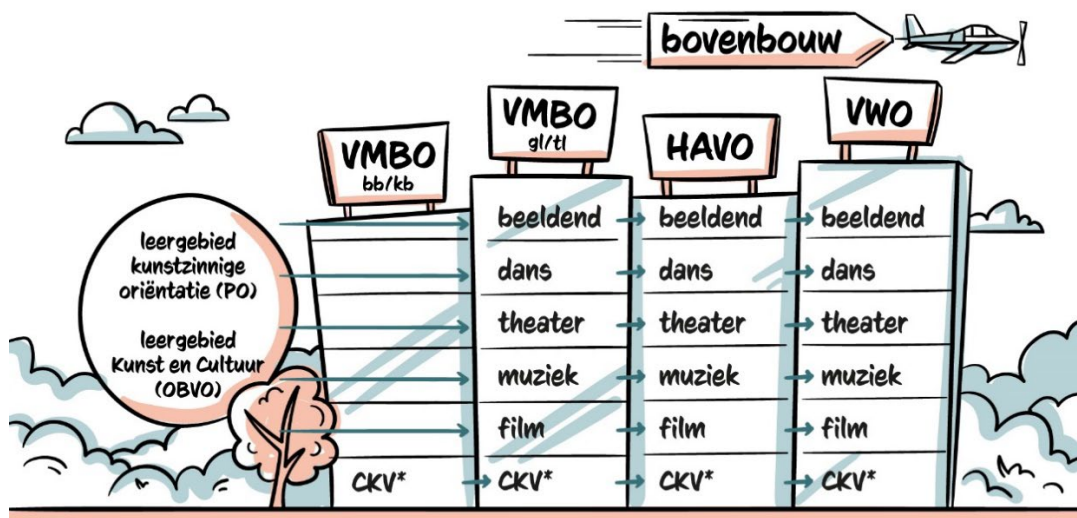
Dit advies met betrekking tot een eenduidige structuur binnen het kunstvak, zorgt ervoor dat er meer samenhang en consistentie mogelijk is binnen het geheel van en tussen de keuze-examenvakken kunst op alle onderwijsniveaus. Het faciliteert het leggen van horizontale en verticale verbanden en zorgt dat iedere leerling die een van de kunstvakken kiest, dezelfde opbouw krijgt:

- Praktijk: de component **Vakpraktijk** van de desbetreffende kunstdiscipline.
- Theorie: met de componenten **Vaktheorie, Kunstanalyse** en **Kunsten in context**.

Nog steeds zal het in de toekomst de school zijn die bepaalt welke keuze-examenvakken kunst op de lessentabel komen. Daar heeft het advies geen invloed op. De keuze voor het aanbod is nu erg onduidelijk voor leerlingen. De nieuwe structuur van het kunstvak maakt het onderscheid tussen de vakken voor hen en mogelijk ook voor leraren veel duidelijker.

Met dit advies schetsen we de toekomstige situatie voor het aanbod van kunstvakken in de bovenbouw van vmbo, havo, vwo. Zie figuur 3.

Figuur 3: Overzicht toekomstig aanbod kunstvakken (praktijk en theorie) bovenbouw van vmbo, havo en vwo.

We denken dat dit advies de eerder beschreven knelpunten binnen het huidige curriculum grotendeels kan oplossen:

- **Eenzelfde soort benamingen.** Hierdoor ontstaat er een overzichtelijk aanbod van vakken en krijgen school, leraren en leerlingen meer duidelijkheid wat er wanneer (en waartoe) gekozen kan worden als keuze-examenvak kunst.
- **Samenhang tussen vakken en niveaus** wordt bevorderd door de gelijke opbouw van ieder kunstvak. Deze opbouw stimuleert samenwerking tussen kunstdisciplines en daagt alle disciplines uit om daarbinnen de verschillende componenten de plek te geven die past bij elke schoolsoort of leerweg.
- **Horizontale en verticale doorlopende leerlijnen** worden in de bovenbouw mogelijk dankzij de vergelijkbare structuur van de kunstvakken voor elke discipline en op elke schoolsoort of leerweg.
- **Dezelfde manieren van examineren.** De eenduidige structuur nodigt uit tot eenzelfde examensystematiek. Passend voor ieder kunstvak, op elk niveau en rekening houdend met de drie componenten van het theoriedeel van het nieuwe kunstvak.

5. Aanbevelingen en implicaties

Binnen de gestelde werkopdracht van OCW kunnen we aanbevelingen formuleren en het enkele implicaties van ons advies benoemen. Daar maken we graag gebruik van, omdat we bij het nadenken over de structuur onvermijdelijk bepaalde vakinhoudelijke aspecten voor ogen hadden die we hier graag delen. We vragen het ministerie om onderstaande aanbevelingen mee te geven aan de toekomstige Vakvernieuwingscommissie Kunstvakken voor verdere overweging, invulling en besluitvorming.

Aanbevelingen voor actualisatie van kerndoelen en examenprogramma's Kunst & Cultuur

1. Borg doorlopende leerlijnen vanuit primair onderwijs en het leergebied Kunst & Cultuur (onderbouw vo) naar de verschillende keuze-examenvakken kunst in de bovenbouw van vmbo, havo en vwo.
2. Focus bij het deel Vakpraktijk op het (artistiek) creatief denken en maken en/of herinterpreteren; op het toepassen van vaktheorie en op het presenteren van en reflecteren op product en (creatief) proces.
3. Focus bij de component Kunsten in context op kunsthistorisch/cultuurhistorisch redeneren; contextualiseren: de kunsten in de context van tijden, plaatsen, perspectieven en functies.
4. Zorg bij alle componenten binnen theorie (Vaktheorie, Kunstanalyse, Kunsten in context) voor stofbeperking; herijk doelen en inhouden. Voor Kunsten in context gaat het (vergeleken met het huidige vak kunst (algemeen) om beperking van bijvoorbeeld invalshoeken, tijdvakken, functie en perspectieven.
Stem de keuzes af op de desbetreffende schoolsoorten of leerwegen en let op mogelijke overlap bij de doorlopende leerlijn.

Aanbevelingen voor beleid en toetsing

5. Op dit moment is de verplichting voor een kunstvak als keuze-examenvak in het C&M-profiel vervallen. Heroverweeg dit besluit, want binnen een cultuurprofiel mag een verplicht kunstvak als examenvak niet ontbreken.
6. Elke leerling moet in de bovenbouw in vmbo, havo, vwo uit een of meer kunstvakken als examenvak kunnen blijven kiezen in de vrije keuzeruimte.
7. Sluit CKV binnen het vmbo af met een SE-cijfer, net als bij havo en vwo.
8. Onderzoek voor het keuze-examenvak kunst met het oog op kwaliteitsborging de verschillende wijzen van toetsing van de praktijk op SE en CE-niveau, waaronder het CPE. Dit centraal praktisch examen is

nu alleen onderdeel van het CE bij vmbo beeldende vormgeving en tehatex vwo. Onderzoek of dit ook voor de andere disciplines waardevol kan zijn.

9. Zorg in het onderwijsprogramma per schoolsoort of leerweg voor een passende en evenwichtige balans van praktijk en theorie. Denk bijvoorbeeld aan de verhouding 70 % praktijk en 30% theorie bij vmbo en een omvangrijker theoriegedeelte bij havo en vwo.

Mogelijke implicatie bevoegdheden

Vanzelfsprekend moeten de kunstvakken door start- en vakbekwame docenten worden gegeven. Gekoppeld aan dit advies met betrekking tot de vakkenstructuur kunstvakken noteren we enkele implicaties voor de bevoegdheden.

- Voor elke kunstdiscipline geldt dat het onderdeel **Vakpraktijk** van desbetreffende kunstdiscipline wordt gegeven door de vakdocent die hiervoor op hbo-niveau is opgeleid.
- **Vaktheorie** kan worden gegeven door zowel de hiervoor opgeleide hbo-kunstvakdocent als de hiervoor opgeleide universitair kunstdocent.
- **Kunstanalyse** en **Kunsten in context** kunnen worden gegeven door de hiervoor opgeleide hbo-kunstvakdocent of de hiervoor opgeleide universitaire kunstdocent.

Bijlage 1: Leden van de Werkgroep Vakkenstructuur Kunstvakken

De werkgroep bestaat uit:

- Drs. Paul Rullmann (voorzitter)
- Dr. Melissa Bremmer (VLS)
- Tineke van Cappellen (VONKC)
- Annebel Hofhuis (VONKC)
- Dr. Marie-Thérèse van de Kamp (VNK-e)
- Debbie Klarenbeek (VONKC)
- Joost Overmars (VLS)
- Curriculumontwikkelaars Kunst en Cultuur drs. Pascal Marsman en Rik Weeting (SLO)

Bijlage 2: Werkopdracht OCW

Werkopdracht aan SLO voor het bijstellen van de vakkenstructuur kunstvakken vmbo, havo en vwo

November 2021

1. Doelstelling

Het ministerie van OCW heeft SLO de opdracht gegeven om te komen tot een adequaat advies ten aanzien van de vakkenstructuur kunstvakken in het voortgezet onderwijs. Dit advies moet leiden tot eenduidige conclusies over de vakkenstructuur, waarna een nader in te richten vakvernieuwingscommissie deze voorgestelde vakkenstructuur hanteert als uitgangspunt bij het ontwikkelen van concept-examenprogramma's die in zogenoemde eindtermen beschrijven wat leerlingen moeten kennen en kunnen, en hoe deze leerstof is verdeeld over verschillende soorten examens (centraal schriftelijk examen, centraal praktisch examen, schoolexamen) voor de kunstvakken.

Om tot een afgewogen, uitlegbaar en eenduidig omschreven advies te komen wordt een werkgroep ingericht. In het advies van de werkgroep wordt een concept-vakkenstructuur kunstvakken gepresenteerd, dat moet kunnen rekenen op voldoende draagvlak om het ministerie van OCW een besluit te laten nemen t.a.v. de vakkenstructuur kunstvakken. De werkgroep gebruikt eerdere verkenningen en bouwstenen van curriculum.nu als vertrekpunt. De werkgroep vakkenstructuur kunstvakken zal in de onderbouwing van haar advies de mogelijke implicaties aanduiden voor de bevoegdheidsstructuur.

2. Inhoudelijke en procesmatige uitgangspunten

Voor het opstellen van een conceptvakkenstructuur kunstvakken gelden de volgende inhoudelijke uitgangspunten:

- Het concept-vakkenstructuur kunstvakken is een voorbereidend element voor de vakvernieuwingscommissies kunstvakken, de uitwerking van het concept dient in lijn te zijn met de ontwerpprincipes, geoperationaliseerd in de werkopdracht 'bijstellen van de examenprogramma's voor vmbo, havo en vwo' en de bijbehorende notitie ontwerprijmte.

- In het conceptvakkenstructuur kunstvakken wordt voortgebouwd op de reeds gezette stappen in het voorafgaande traject, zoals de visie van de vakverenigingen op de kunstvakken in de bovenbouw.²
- Het conceptvakkenstructuur kunstvakken wordt ontwikkeld op basis van de vastgestelde kaders (zie onder 3). Daarbij wordt getracht de werkgroep zo veel als mogelijk ruimte te geven om te komen met een vernieuwde structuur binnen het verstrekte mandaat.
- De keuzes die worden gemaakt moeten zorgen voor samenhang tussen de kunstvakken en de schoolsoorten (vmbo, havo, vwo).
- Naast een concept-vakkenstructuur kunstvakken beschrijft de werkgroep ook de implicaties voor de bevoegdhedenstructuur. Daar kunnen consultaties met de opleidingen voor kunstvakdocenten onderdeel vormen.

Voor het opstellen van een conceptvakkenstructuur kunstvakken gelden de volgende procesmatige uitgangspunten:

- Het conceptvakkenstructuur kunstvakken wordt vormgegeven door een werkgroep bestaande uit maximaal zes leden die met elkaar het brede scala van verschillende kunstdisciplines vertegenwoordigen en op voldoende draagvlak kunnen rekenen. De werkgroep zal worden ondersteund door een secretaris en een curriculumexpert die in dienst zijn van SLO.
De werkgroep wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter die verantwoordelijk is voor het sturen en begeleiden van een adequaat proces, waarbij de criteria uit deze werkopdracht zijn toegepast, ten einde te komen tot een gedragen advies voor de vakkenstructuur kunstvakken.
- In het proces om te komen tot een concept-vakkenstructuur kunstvakken gaat besluitvorming niet (bij voorbaat) op basis van een meerderheid van stemmen, ook de afwijkende stem dient gehoord en gewogen te worden.
- In het proces om te komen tot een concept-vakkenstructuur kunstvakken zal er transparant door de werkgroep worden gecommuniceerd en worden mogelijkheden tot reageren gegeven, waaronder de organisatie van een beperkte maar representatieve veldraadpleging.

---

² In het concept-vakkenstructuur kunstvakken wordt een duidelijke afweging van verschillende belangen gemaakt, die leiden tot onderbouwde keuzes en adviezen. Het voorstel geeft daarmee gehoor aan eerdere inventarisatie, waaruit naar voren kwam dat voor verschillende groepen belanghebbenden de prioriteiten en wensen anders liggen.

3. Kaders

De werkgroep hanteert de onderstaande kaders bij het vormgeven van een conceptvakkenstructuur kunstvakken. Uit de eerste inventarisatie komen enkele vragen naar voren die geleid hebben tot het vaststellen van deze kaders. De belangrijkste vragen zijn:

- Welke problemen zijn er aangaande de bestaande vakkenstructuur kunstvakken?
- Hoe kan een nieuwe vakkenstructuur leiden tot meer herkenbaarheid van de kunstvakken zowel voor de ontwikkelingen in de maatschappij, binnen het kunstonderwijs als voor het vervolgonderwijs?
- Kan er een nieuwe vakkenstructuur komen die recht doet aan de diversiteit van de kunstvakken en ook de inhoudelijke verdieping van de verschillende disciplines waarborgt? Of een vakkenstructuur die de samenhang tussen de kunstvakken benadrukt met behoud van het eigene?
- Wat is de verhouding van de voorgestelde vakkenstructuur kunstvakken ten opzichte van de huidige situatie?

De volgende kaders zijn van toepassing:

- Het staat de werkgroep vrij om beargumenteerd een nieuwe vakkenstructuur te adviseren, binnen de kaders van de ontwerpruimte.
- De gekozen vakkenstructuur dient in alle gevallen herkenbaar te zijn, voor vervolgopleidingen, ontwikkelingen in het vakgebied en de maatschappij.
- Het staat de werkgroep vrij om beargumenteerd een nieuwe bevoegdhedenstructuur te adviseren, mits deze in samenhang is met de voorgestelde vakkenstructuur.³
- Het is mogelijk voor de werkgroep om andere vormen, zoals bijvoorbeeld een modulaire opzet, te overwegen. Hierbij dient uitgewerkt te worden in hoeverre dit haalbaar en uitvoerbaar is.

4. Opbrengsten

De werkgroep zal een richtinggevend advies opleveren betreffende het conceptvakkenstructuur voor de kunstvakken vmbo, havo en vwo, met adequate onderbouwing van de gemaakte keuzes en het doorlopen proces. Daarin zijn ook de implicaties voor de bevoegdhedenstructuur aangegeven. Het geheel zal in maximaal pagina's worden beschreven. Na vastlegging van de structuur, zal

---

³ De duiding van de implicaties over de bevoegdheden zal meegenomen worden in een bredere discussie over de bevoegdhedenstructuur.

een vakvernieuwingscommissie de exacte inhoud van de verschillende onderdelen definiëren.

5. Proces en governance

Opdrachtnemer

De opdracht van OCW om te komen tot een conceptvakkenstructuur kunstvakken wordt uitgevoerd door SLO. SLO werkt hierin samen met de vakverenigingen VONKC, VLS en VKN-e. Binnen SLO valt deze verkenning onder verantwoordelijkheid van het programmateam Curriculumherziening dat eveneens verantwoordelijk is voor de totstandkoming van de conceptexamenprogramma's. SLO informeert op vaste momenten de opdrachtgever over het proces en de oplevering van het eindproduct.

Werkgroep Vakkenstructuur kunstvakken

De concept-vakkenstructuur kunstvakken wordt opgesteld door een compacte werkgroep die tot stand komt in samenspraak met de vakverenigingen VONCK, VLS en VNK-e en in nauwe verbinding staat met leraren, lerarenopleiders/vakdidactici en vervolgopleidingen. SLO levert een curriculumexpert en een inhoudelijk secretaris.

Planning

In juni 2022 zal de werkgroep een advies voor het ministerie van OCW opleveren, voordat de vakvernieuwingen van een tranche starten. In het voorjaar van 2022 zal een veldraadpleging plaats vinden over de voorstellen met betrekking tot de vakkenstructuur.

Tijdens het proces zal ervoor worden gezorgd dat er voldoende ruggenspraak plaats vindt. Indien nodig wordt er contact gezocht met instanties, zoals bijvoorbeeld het CVTE en Cito.